

לפנים משורת הדין הרב מואיז נבון

דברים (ו:יה) ועשית הנשך והטוב בעיני יקנך למען ייטב לך ובאת ונרשת את הארץ הטבה ...
רש"י הישר והטוב - זו פשרה, לפנים משורת הדין:

Situation: I have a very, very good friend that I have been sports-betting with for many years. We would place our bets through a local bookie. For me it was more of a recreational distraction, but for him it was a very serious problem. He lost staggering amounts of money to the bookie. Then one morning I woke up and decided to no longer place his bets with the bookie but keep the bets myself. I rationalized why give the bookie all of this money when I could keep it myself. I also rationalized that if my friend didn't lose the money with me he would lose it with another bookie. This went on for a long, long time. The losses were many and caused him great angst. I should have never done this for two reasons: He is my friend and I am a financial planner and should be trying to get him to behave responsibly rather than recklessly. I am now feeling very guilty and have trouble talking with and even looking at him. I wish I had never done it.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כט עמוד ב

משנה. ... מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול - הרי זה לא יטול.
רש"י: שאין דרכו ליטול - דבר שגנאי הוא לו, שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור - לא יטול, ופטור מהשבת אבידה, דילפינן מ"והתעלמת".

דף ל עמוד ב [עם תרגום קל]

... אלא לזקן ואינו לפי כבודו. ... אמר רבא: כל שבשלו מחזיר - בשל חבירו נמי מחזיר, וכל שבשלו פורק וטוען - בשל חבירו נמי פורק וטוען.
רבי ישמעאל ברבי יוסי היה הולך בדרך ופגש עני שהיה נושא חבילת עצים כאשר העני הניח אותם לנח. אמר העני לר' ישמעאל: תעזור לי להרים אותם. אמר ליה: כמה הם שוין? - אמר ליה: חצי זוז [= שתי פרוטות]. ר' ישמעאל שילם לו החצי זוז והפקיר העצים. העני הלך וקיבל הבעלות שוב, ור' ישמעאל שילם לו שוב חצי זוז. ר' ישמעאל ראה שהעני הולך לעשות אותו דבר שוב, ואמר ליה: לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרינהו.... [עכשיו הגמרא שואלת, האם כל זה היה נחוץ?!] והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה! [כך שהוא היה פטור על פי דיו לעזור לעני: משיב הגמרא:] רבי ישמעאל ברבי יוסי לפנים משורת הדין היה עושה.

בית הבחירה למאירי מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

אף על פי שהתרנו את הרצועה, שכל שאינה לפי כבודו אינו טעון להחזיר או לפרוק ולטעון מ"מ ראוי לכל אדם לנהוג קלות ראש בעצמו בעניינים אלו ולהכנס בשלמות המדות לפנים משורת הדין ...

דתני רב יוסף: + שמות י"ח: כ+ "והזהרתה אתה את החקים ואת התורות והודעת להם את הדרך ללכו בה ואת המעשה אשר יעשון": והודעת להם - זה בית חיייהם [רש"י: להתפרנס], את הדרך - זו גמילות חסדים, (אשר) ילכו - זה ביקור חולים, בה - זו קבורה, ואת המעשה - זה הדין, אשר יעשון - זו לפנים משורת הדין. ...

דאמר רבי יוחנן: **לא חרבה ירושלים** אלא על שדנו בה דין תורה. - אלא דיני דמגזיתא לדיינו? - אלא אימא: שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה יז

ההולך בדרך **הטוב והישר** ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום ואף על פי שאינה לפי כבודו.

רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה ז

... ובכל מקום שהרבים מצויין שם הרי המציאה שלו, ואפילו בא ישראל ונתן סימניה, שהרי נתאש ממנה כשנפלה מפני שהוא אומר גוי מצאה. אף על פי שהיא שלו הרוצה לילך בדרך **הטוב והישר** ועושה לפנים משורת הדין מחזיר את האבדה לישראל כשיתן את סימניה.

גהות מיימוניות הלכות גזלה ואבדה פרק יא הלכה ז [ג]

... גם אנו כייפינן למיעבד לפנים משורת הדין אם היכולת בידו לעשות דתני רב יוסף **הודעת להם** כו' ואמר ר"י **לא חרבה ירושלים** אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין. וכן פירש רבינו מקינון דכייפינן ליה לעשות לפנים משורת הדין עכ"ל ראבי"ה. עוד כתב הא דאמר נעשה כצווח על בית וכו' נפל לים כו' **והא דלא** כייפינן לעשות לפנים משורת הדין אפשר שהמוצא היה עני ובעל האבדה עשיר. ועיין בהלכות רוצח ושמירת נפש פ"ג ע"כ:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פג עמוד א [עם תרגום קל]

רבה בר בר חנן שברו ליה אותם סבלים חביתא דחמרא. הוא לקה טליתותיהם, והם באו ואמרו לרב. אמר ליה: תן להם טליתותיהם. - אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, +משלי ב' + למען תלך בדרך טובים. נתן להם טליתותיהם. אמרו ליה: עניי אנן, וטרחינן כולה יומא, ורעבים, ולית לן כלום. אמר ליה [רב לרבה בר בר חנן]: לך ותן להם שכרם. - אמר ליה: דינא הכי? - אמר ליה: אין, +משלי ב' + וארחות צדיקים תשמר.

ב"ח חושן משפט סימן שד

ומ"ש ומכל מקום מצוה הוא וכו'. שם עובדא דרבב"ח דאתא לקמיה דרב ומשמע דאם יש להם כדי סעודת היום אף על גב דא"צ לשלם ההפסד מכל מקום א"צ לשלם להם שכר אבל אם אין להם אפילו לאכול צריך ליתן להם שכרן וכך הם דברי רבינו ולעיל בסימן י"ב סעיף ד' הארכנו בדין זה דמשמע דרב הוה כייף ליה לרבב"ח למיעבד לפניו משורת הדין:

~ טוב וישר ~

מגיד משנה הלכות שכנים פרק יד הלכה ה [קדם אחד וקנה וכו']

מבואר בהלכות וכ"כ ז"ל ועניין דין בן המצר הוא שתורתנו התמימה נתנה בתקון מדות האדם ובהנהגתו בעולם כללים באמירת "קדושים תהיו" והכוונה כמו שאמרו ז"ל "קדש עצמך במותר לך שלא יהא שטוף אחר התאוות", וכן אמרה "ועשית הישר והטוב" והכוונה שיתנהג בהנהגה טובה וישרה עם בני אדם. ולא היה מן הראוי בכל זה לצוות פרטים לפי שמצות התורה הם בכל עת ובכל זמן ובכל ענין ובהכרח חייב לעשות כן, ומדות האדם והנהגתו מתחלפת לפי הזמן והאישים, והחכמים ז"ל כתבו קצת פרטים מועילים נופלים תחת כללים אלו ומהם שעשו אותם בדין גמור ומהם לכתחילה ודרך חסידות והכל מדבריהם ז"ל ולזה אמרו חביבין דברי דודים יותר מיינה של תורה שנאמר כי טובים דודך מיין:

Daniel Sperber, "Friendly" Halakha

... the details of the halakhah will change in accord with circumstances, but always in a manner consistent with these fundamental values, such as "you shall do **that which is right and good.**"

תורה תמימה הערות שיר השירים פרק א הערה כא

נסמך על הדרשות הבאות דיין הוא כנוי לגוף התורה ודודך לדברי סופרים המבארים את התורה שבכתב, ואמר שעריבים עלי דברי סופרים יען כי על פיהם תתבאר התורה הכתובה ובלעדה היא מחוסרת באור וכפי שיתבאר עוד. ... שבתורה גופה באו רק בקצור מופלג, והחכמים בארו ופרשו וחדשו הלכות רבות, ולכן נמשלה התורה עצמה לדין, דגם היין הטוב טבעו להמזג במזיגה רבה מן הצד, כמ"ש (שבת ע"ז א') כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא:

Justice Elon, p. 346:

The element of peace ["all its paths are peace"] has a two-fold role in the world Jewish Law. First, it serves as a source for making law and as an interpretive principle to be applied in deciding cases. Second, it serves as a purpose and a goal of the entire system of Jewish law, an interpretive touchstone for the Jewish legal system as a whole.

טור חושן משפט הלכות דינים סימן א

באמרם כל הדין דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כי הקדוש ברוך הוא ברא העולם להיות קיים והרשעים שגוזלין וחומסיין מחריבין אותו במעשיהם ...

דרישה (ר' יהושע פלק) על הטור, ח"מ א', ד"ה באמרם כל [פולניה, 1555-1614]

... ועוד היה נ"ל לפרש שכוונתם במ"ש דין אמת לאמתו י"ל שדן לפי המקום והזמן בעניין שיהא לאמתו ולאפוקי שלא יפסק תמיד דין תורה ממש כי לפעמים שצריך הדין לפסוק לפניו משורת הדין לפי הזמן והעניין. וכשאינו עושה כן אף שהוא דין אמת אינו לאמת ע"ד שאמרו חז"ל לא נחובה ירושלים אלא שהעמדוי דיניהן על דין תורה ולא לפני משורת הדין...

טור חושן משפט הלכות דינים סימן א

... ובמשפט עתידה לפדות דכתיב [שם] (כו) "ציון בְּמִשְׁפַּט תִּפְדֶּה וְשָׁבִיָּה בְּצִדְקָה" וכתוב [שם] "דָּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יָתוּם רִיבוֹ אֶלְמָנָה" וכתוב בתריה "אם יהיו חטאיכם פְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבְּנוּ אִם יִאֲדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ:" והוא מקרב הגאולה דכתיב [ישעיה נז] שְׁמַר מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוּבָה יִשְׁוּעָתִי לְבֹא וְצִדְקָתִי לְהַגְלוֹת...

רד"ק ישעיהו פרק נו פסוק א כה אמר ה' - אמר לבני הגלות שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא אם תטיבו דרכיכם מראה כי התשובה מעכבת ביאת המשיח: